

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА» ТА ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У 2025/2026 Н. Р.

Н. Шацька

НУШ – це реформа шкільної освіти в Україні, яка спрямована на створення більш сучасного й ефективного освітнього середовища. Її мета – передання знань і розвиток ключових компетентностей учнів, необхідних для успішного життя в сучасному світі.

Звертаємо увагу педагогів на основні аспекти НУШ, які впроваджуємо в освітній процес на уроках української літератури, інтегрованих курсів:

- перехід від традиційного навчання, орієнтованого на запам'ятовування, до діяльнісного підходу, за яким учні активно взаємодіють, досліджують та застосовують знання на практиці;
- формування ключових компетентностей, а саме: вільне володіння державною мовою, математична компетентність, природничо-наукова компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, уміння вчитися впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність (розвиток компетентностей);
- створення комфортного та мотивувального освітнього середовища, у якому дитина почувається безпечно та вмотивовано до навчання (сучасне освітнє середовище);
- урахування індивідуальних особливостей і потреб кожної дитини, забезпечення її всебічного розвитку на основі індивідуального підходу.

Учитель у НУШ працює як наставник, партнер і координатор, створює умови для розвитку учнів, позитивну емоційну атмосферу у класі. НУШ передбачає активну взаємодію між школою та батьками на основі партнерських відносин для підтримки учнів. Загалом, комплексний підхід до реформування шкільної освіти НУШ має на меті підготувати дітей до життя в сучасному світі, забезпечити їх необхідними знаннями та компетентностями, сформувати активних, відповідальних і креативних громадян.

У 2025/2026 навчальному році освітній процес у ЗЗСО має бути спрямованим на реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти [2], а також наказів МОН України, методичних рекомендацій, перелік яких знаходимо за покликанням: URL: <https://surli.cc/hfnjrc>, та організовується з дотриманням вимог Санітарного регламенту [7].

Особлива увага також надається формуванню читацької грамотності здобувачів освіти, про що наголошується у Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» [11].

У цьому навчальному році до навчання за критеріями НУШ долучаються здобувачі освіти 8 класу, в «пілот» уступає 9 клас. Вивчення української літератури, інтегрованих курсів у 5–8 класах відбувається за модельними навчальними програмами, які розміщені на офіційному сайті МОН України за покликанням URL: <http://surl.li/ummth>, та навчальними програмами на основі модельних: URL: <https://surl.li/rofcqs>. Навчальні програми відповідають Державному стандарту базової середньої освіти, вимогам оновленої Типової освітньої програми для 5–9 класів, а також враховують виклики, пов'язані з повномасштабною війною, зокрема потребу у надолуженні навчальних втрат. Програми визначають кількість навчального часу на вивчення кожної теми. Вони розраховані на мінімальну кількість годин, передбачену Типовою освітньою програмою для 5–9 класів. Учителі можуть використовувати їх у роботі, зокрема як основу для календарно-тематичного планування (додатково: URL: <https://surl.lu/vosqjk>). У 9 класі школярі навчаються за програмою «Українська література. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів». Київ: Освіта, 2013 зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 07.06.2017 за № 804. Знайти програму можна за покликанням: URL: <http://surl.li/ummtv>; у 10–11 класах – «Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи (рівень стандарту)». Програма розміщена на сайті МОН України за покликанням URL: <http://surl.li/ummtr>

Електронні версії підручників для вивчення курсу української літератури (5–11 клас), інтегрованих курсів (5–8 клас), календарно-тематичне планування, інтерактивні електронні додатки тощо розміщено на сайтах видавництва «Генеза» (URL: <https://surli.cc/npgues>), «Ранок» (URL: <http://surl.li/unlsy>; URL: <http://surl.li/unhov> та

URL: <https://ua.izzi.digital/#/>), «Грамота» (URL: <http://surl.li/unhos>), «Астон» (URL: <https://surli.cc/hhnoon>), «Академія» (URL: <https://surli.cc/krfyjj>) та URL: <https://surl.lu/mcwyur>) та ін.

Тексти творів зі шкільної програми з української літератури 8 клас знаходимо в електронній бібліотеці української літератури (URL: <https://www.ukrlib.com.ua/school/?klas=8>).

ЗЗСО можуть використовувати в освітньому процесі лише ту навчальну літературу, що має грифи МОН України («Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», «Схвалено для використання в освітньому процесі») або висновок «Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах». Перелік навчальної літератури та навчальних програм, що мають відповідні грифи, постійно оновлюється і доступний за покликанням URL: <http://surl.li/uvtg>

У базовій середній освіті в межах мовно-літературної освітньої галузі передбачені інтегровані курси, які забезпечують викладання упродовж навчального року циклу 5–6 клас (із 2022 року) чи то 7–9 клас (із 2024 року). Інформація про особливості викладання інтегрованого курсу літератур, навчально-методичне забезпечення доступна в публікації за покликанням URL: <http://surl.li/ummql>. Окремо рекомендуємо звернути увагу на забезпечення викладання інтегрованих курсів: мовно-літературного (українська мова, українська література і зарубіжна література). Матеріали щодо навчально-методичного забезпечення викладання інтегрованого мовно-літературного курсу можна знайти за покликанням URL: <http://surl.li/prlay>

У документах МОН України звертається увага на нормативно-правове забезпечення та механізми здійснення оцінювання [13]; оцінювання обов'язкових результатів навчання за новим Державним стандартом базової середньої освіти [5], оцінювання результатів навчання деяких категорій здобувачів освіти в умовах воєнного стану в Україні [9] тощо.

Відповідно до рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання МОН України [6] семестрове оцінювання передбачає оцінювання груп загальних результатів за критеріями, що наведені в Додатках 1 і 2 до Рекомендацій. На підставі оцінок за окремі групи результатів виставляють *загальну оцінку* результатів навчання за семестр і фіксують її у класному журналі та свідоцтві досягнень. Річне оцінювання здійснюють на підставі загальних оцінок за

перший і другий семестри. Для цього корисним стане й посібник «Дорожня карта учителя / учительки мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5–7 та 8–11 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин) / Т. Гнаткович, О. Котусенко, О. Опачко, у якому зазначено вимоги до створення комплексної підсумкової роботи (КПР) [3].

Специфіка сучасного освітнього простору, який характеризується впливом військових подій, висуває до педагогів вимоги не лише високої кваліфікації, а й глибокого розуміння методичних підходів до вивчення літературної спадщини, які враховують потреби і можливості учнів в умовах воєнного часу. Рекомендуємо звернути увагу на методичні підходи до викладання літератури у шкільній освіті України в реаліях війни, а також як учителям працювати в умовах війни [4]. Державна служба якості освіти підготувала серію відеолекцій для психологічної підтримки педагогів [14].

У надскладний воєнний час науковці, освітяни звертають увагу на навчальні втрати: причини, наслідки й шляхи їхнього подолання. Так, фахівці Українського центру оцінювання якості освіти проаналізували напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців та запропонували дослідження, яке допоможе педагогам опанувати необхідну термінологію, пов'язану з освітніми втратами, а також ознайомитися зі способами вимірювання та подолання цих негативних явищ [1].

Алгоритм надолуження освітніх втрат, приклади навчального контенту, педагогічного інструментарію, приклади уроків з української літератури можна переглянути в методичних рекомендаціях Ігоря Хворостяного [8]. Для подолання освітніх втрат і щодо навчання дітей за кордоном МОН України затвердило скорочені освітні програми (URL: <http://surl.li/ummpx>). Наголосимо й на рекомендаціях МОН України щодо використання модифікованих програм з української літератури та інших предметів для закладів загальної середньої освіти [10].

Особливої уваги заслуговує методика проведення сучасного уроку української літератури; вивчення творів сучасної української літератури в НУШ для підлітків, процес їхнього опрацювання на уроках української літератури, моделі уроків, викладання української літератури в умовах дистанційного навчання; вивчення біографії письменника (методика й технологія в НУШ); тема сучасної війни

росії проти України в новій шкільній програмі з літератури НУШ тощо. Цю інформацію знаходимо в методичних рекомендаціях «Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції „Нова українська школа“ в умовах очної, дистанційної та змішаної освіти у 2023/2024 навчальному році. Ч. II.», с. 67–73 (URL: <http://surl.li/ummpq>). Крім цього, Дайджест матеріалів щодо педагогічного дизайну уроку НУШ опубліковано на сайті кафедри філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін за покликанням: URL: <https://surl.li/oshduh>

Медіаграмотність є одним з ключових пріоритетів Нової української школи, що спрямована на розвиток критичного мислення, аналізу й оцінки медіатекстів, формування вмінь створювати власні медіапродукти. НУШ передбачає інтеграцію медіаосвіти в навчальний процес, що дозволяє учням розвивати навички критичного мислення, аналізування інформації та медіапродукції. Матеріали щодо медіаграмотності знаходимо за покликанням URL: <http://surl.li/umxzj>

В умовах дистанційного та змішаного навчання української літератури, інтегрованих курсів до фахових умінь учителя належить також використання цифрових сервісів та онлайн-інструментів, які урізноманітнюють освітній процес, створюють можливості для розвитку творчої активності учнів, формування навичок добирати навчальну інформацію з різних інформаційних джерел, застосовувати медіаресурси для опанування навчального матеріалу. Цю інформацію знаходимо в методичних рекомендаціях з теми «Особливості викладання предмета „Українська література“ в умовах дистанційного і змішаного навчання» у навчально-методичному посібнику «Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції „Нова українська школа“ в умовах очної, дистанційної та змішаної освіти у 2020/2021 навчальному році. Ч. II.», с. 121–126 (URL: <http://surl.li/umxrw>).

Також розвиток сучасного освітнього середовища ставить підвищені вимоги до викладання дисциплін учителями. Інструменти штучного інтелекту (далі по тексті – ШІ) відкривають нові можливості в освіті. Завдяки ШІ вчителі можуть оптимізувати власну роботу [12; 15] та зробити навчання більш цікавим та інноваційним для учнів. Міністерство цифрової трансформації України спільно

з МОН України розробили рекомендації для вчителів щодо того, як інтегрувати та використовувати ШІ у школах (як зробити навчання більш інклюзивним за допомогою ШІ, як формувати правильний запит до штучного інтелекту, які можуть бути ідеї використання штучного інтелекту під час підготовки до уроків, інструменти для виконання різних завдань вчителя – від створення презентації до адаптації навчального матеріалу під учнів тощо). Ознайомитись із проектом рекомендацій можна за покликанням URL: <https://curly.click/r/73ce>.

Сучасний учень має не лише знати й уміти аналізувати художні тексти, а й знаходити у творі джерело для нових ідей, які можна реалізувати за використання інших наук: інформатики, біології, географії та інших дисципліни. Залучення педагогами здобувачів освіти до STEM на уроках літератури надасть можливість розвиватися їм не лише творчо, а й креативно. Шляхи підготовки здобувачів освіти на уроках літератури до критичного осмислення та застосування знань із різних предметів шкільного циклу можна переглянути за покликанням URL: <http://surl.li/umylg> та на сайті Українського проекту «Якість освіти» (URL: <https://stemconnect.com.ua/>).

Важливим складником навчального процесу є робота з обдарованими здобувачами освіти. Попри складні умови воєнного часу учні Запорізької області взяли участь у XXIV Всеукраїнському конкурсі учнівської творчості, присвяченому Шевченківським дням на тему: «Творимо заради майбутнього». Епіграфом до творчих робіт стали слова Тараса Шевченка: «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине... От де, люде, наша слава, Слава України!». У номінації «Література» брали участь художні твори, що раніше не подавалися до участі в інших наукових і творчих конкурсах регіонального та державного рівнів, у яких розкривалась роль української культури, її митців, які присвятили творчість боротьбі за свободу і незалежність нашої держави. У номінації «Література» конкурс проводився в дистанційному форматі (реєстрація робіт за google-формою та перевірка робіт членами журі). Відповідно до Наказу ДОН ЗОДА від 20.12.2024 № 531 (<https://surl.li/vweeon>) «Про проведення XXIV Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості у 2024/2025 навчальному році у Запорізькій області» з 13 по 25 січня 2025 року відбувся третій (обласний) етап Всеукраїнського конкурсу. На розгляд журі від

закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної), закладів інтернатного типу, закладів позашкільної освіти подано в номінації «Література» – 84 (минулого року – 59) робіт. На Конкурс представили роботи заклади освіти інтернатного типу: номінація «Література» (2): КЗ «Запорізька спеціалізована школа-інтернат II–III ступенів „Козацький ліцей“» ЗОР; КЗ «Запорізька спеціалізована школа-інтернат II–III ступенів „Січковий колегіум“» ЗОР. Від закладів професійної (професійно-технічної) освіти роботи підготували в номінації «Література» (4): Державні навчальні заклади «Мелітопольський багатoproфільний центр професійно-технічної освіти», «Михайлівське вище професійне училище», «Запорізький промисловий центр професійно-технічної освіти», «Запорізький професійний ліцей автотранспорту». Від закладів позашкільної освіти області роботи підготували в номінації «Література» (1): Енергодарська мала академія наук учнівської молоді Енергодарської міської ради ЗО. Від закладів загальної середньої освіти – 77 робіт. П'ять робіт, які посіли перше місце, відправлено для участі у всеукраїнському етапі конкурсу. Результати конкурсу висвітлені в наказі ДОН ЗОДА за покликанням URL: <https://surl.li/pbyuiz> та на сайті кафедри філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «ЗОІППО» ЗОР, сторінка обласного етапу конкурсу (номінація «Література») за покликанням URL: <http://surl.li/ulfuj>. Звертаємо увагу на те, що методичні рекомендації із підготовки і проведення конкурсу можна переглянути за покликанням URL: <http://surl.li/edjaa>. Край важливо враховувати те, що на обласний етап конкурсу надсилаються роботи переможців районного етапу (переможців конкурсу в ОТГ), на всеукраїнський етап – роботи переможців має право надсилати КЗ «ЗОІППО» ЗОР за результатами обласного етапу відповідно до підсумкового наказу ДОН ЗОДА.

Допоміжні матеріали для викладання української літератури вчителі області можуть знайти на сторінці методичної групи «Літературно-методична самоосвіта вчителя», яка створена для ознайомлення педагогів із сучасними надбаннями методики викладання предмета, змістом сучасної української літератури; із творчим доробком письменників рідного краю тощо (більше за покликанням URL: <https://goo.su/6hC7>). Матеріали щодо удосконалення навичок дистанційного навчання оприлюднено в методичній групі «ДН для

філолога» (URL: <https://surl.li/lyebgf>), відповідно матеріали для самоосвіти з теми «НУШ: працюємо разом» можна знайти за покликанням URL: <https://surl.li/oovluh>.

Інформація про заходи, перебіг конкурсів, методичні, допоміжні матеріали до викладання української літератури та інтегрованих курсів також знаходиться на сайті кафедри філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «ЗОІППО» ЗОР (URL: <http://surl.li/ummn1>).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: причини, наслідки й шляхи подолання: наукове редагування Т. Вакуленко. *Український центр оцінювання якості освіти*. Освіта.UA. 2023. 14 квітня. URL: <https://osvita.ua/school/88921/> (дата звернення: 07.05.2025).
2. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://t1p.de/pw70e> (дата звернення: 07.05.2025).
3. Дорожня карта учителя / учительки мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5–7 та 8–11 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин) / Т. Гнаткович, О. Котусенко, О. Опачко. Ужгород : Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2024. 60 с. URL: <https://surl.li/sykjyr> (дата звернення: 07.05.2025).
4. Касаткін О. С. Методичні підходи до викладання літератури в шкільній освіті України в реаліях війни. *Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство*. XI Волошинські читання: зб. матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. С. 115–121. URL: <https://surl.li/trsafb> (дата звернення: 07.05.2025).
5. Клименко І. Оцінювання обов'язкових результатів навчання за новим Державним стандартом базової середньої освіти. Ресурсний центр НУШ. URL: <http://surl.li/iacoh> (дата звернення: 07.05.2025).
6. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання : наказ МОН України від 02.08.2024 № 1093 URL: <https://surl.li/ntcgrk> (дата звернення: 07.05.2025).
7. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти : наказ МОН України від 29.05.2020 № 32205 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text> (дата звернення: 07.05.2025).

8. Подолання освітніх втрат з української мови та літератури в 5–11 класах. Методичні рекомендації. Приклади уроків. Київ : Міжнародний фонд «Відродження». 2023. 57 с. URL: <http://surl.li/umlzw> (дата звернення: 07.05.2025).
9. Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні : наказ МОН України від 15.05.2023 № 563 URL: <https://surl.lu/ogexwl> (дата звернення: 07.05.2025).
10. Про затвердження рекомендацій щодо використання модифікованих програм з української мови, української літератури, історії України, географії для закладів загальної середньої освіти : наказ МОН України від 16.05.2024 № 701. URL: <http://surl.li/ummay> (дата звернення: 07.05.2025).
11. Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» : Розпорядження КМУ від 3.03.2023 № 190-р. URL: <https://surl.li/qjlmqv> (дата звернення: 16.06.2025).
12. ТОП застосунків ІІІ для вчителів, які зекономлять до 5 годин на тиждень. Сайт «О. Освіторія». URL: <https://surl.li/swozhs> (дата звернення: 16.06.2025).
13. Формувальне оцінювання : інформаційний путівник. URL: <http://www.pearltrees.com/bibzoippo/tree/id63985858> (дата звернення: 07.05.2025).
14. Як вчителям працювати в умовах війни: Державна служба якості освіти підготувала серію відеолекцій для психологічної підтримки педагогів. URL: <http://surl.li/ummed> (дата звернення: 07.05.2025).
15. Як створювати ефективні плани уроків за допомогою ІІІ. Сайт «НаУрок». URL: <https://surl.li/xhwgvr> (дата звернення: 16.06.2025).

Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти